

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

IX

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

15-16 квітня 2021 року

Матеріали

розвиватися літературі і навпаки. Якщо взяти фільм «Скажене весілля» чи серіал «Школа», то завдяки кіно люди почали слухати українську музику.

Щодо українських виконавців, то про них багато хто знає, але нажаль дуже мало жанрових різновидів музики, тому слухаємо більше зарубіжних виконавців. Це сталося і через те, що Україна досі не сформулювала свій урбаністичний простір. А як відомо, масова культура – це явище міське.

Список використаних джерел:

1. Джеймисон Ф. Постмодернизм и общество потребления. *Логос*. 2000. №4 (25).
2. Ильин А. Проявление субъектности на различных уровнях массовой культуры. *Вопросы культурологии*. 2009. № 8
3. Костина А. Массовая культура: аспекты понимания. Электронный журнал «Знание. Понимание. Умение». 2006. № 1.
4. Макдональд Д. Маскульт и мидкульт.
URL: <http://tehne.com/event/arhivsyachina/duayt-makdonald-masskult-i-midkult-1960>
Науковий керівник: А. Є. Лебідь, доктор філософських наук, професор, професор кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету

Олена Похілько,

канд. пед. наук

викладач кафедри мовної підготовки іноземних громадян

Сумського державного університету

Океріо Давид Масесе,

студент Сумського державного університету

ПЕДАГОГІЧНІ ДУМКИ ПОЕТИЧНИХ РЯДКІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У цьому році широкі кола громадськості не тільки в Україні, а й далеко за її межами святкували 150-річчя з дня народження великої української письменниці Лесі Українки. *Мета статті* полягає в тому, щоб окреслити коло творів Лесі Українки для дітей, виявити їх педагогічний потенціал, передати силу й глибину поетичного світу поета.

На сучасному етапі багато науковців звертаються до вивчення проблематики, пов'язаної з розвитком української освіти та педагогічної думки, спадщиною видатних учених, педагогів, письменників тощо. Це зумовлено зростаючим інтересом до рідної історії, намаганням досягнути її складний шлях, усвідомити й окреслити перспективи подальшої діяльності у контексті світових, зокрема європейських, вимог до освіти. Саме тому впродовж останніх десятиріччя сотні імен видатних українців було доповнено та збагачено новими знахідками, переосмислено під новим кутом зору.

Ще з кінця 60-х років ХХ століття з'явилася низка оригінальних праць, підготовлених співробітниками відділу історії педагогіки Академії педагогічних наук УРСР про Т. Шевченка, І. Франка, С. Васильченка. Серед них виділялися роботи, присвячені Лесі Українці. Одним із перших дослідників, хто звернувся до узагальнення педагогічних поглядів та громадської діяльності плеяди українських педагогів, визначних культурно-освітніх діячів XVIII–XIX століть, був Ю. П. Ступак. Зокрема, ще у 1946 році у газеті «Більшовицька зброя» з'явилася його стаття «Леся Українка сьогодні», до творчості Лесі Українки він звертається й у статті «Леся Українка і дитяча література», надрукованій у 1958 році в журналі «Дошкільне виховання». Твори письменниці для дітей і далі постійно привертали увагу вченого: він аналізує їх у цілій низці своїх статей, включає у хрестоматію, присвячує окремі глави у підручниках та розділі своєї докторської дисертації [2, с. 106]. Зрозуміло, що за останні десятиріччя з'явилося безліч цікавих, ґрунтовних досліджень про спадщину поетеси. Зокрема, її твори для дітей, їх виховний потенціал стали темою наукових пошуків І. Бойцун, Т. Качак, Л. Кіліченко, В. Костюченко, П. Лещенко, І. Проценко, Р. Стаднійчук тощо.

З давніх давен питання виховання особистості засобами літератури й мистецтва завжди знаходилися у центрі уваги дослідницьких зацікавлень, а відтак були й напрямками творчої спадщини видатних письменників. Увага видатної української поетеси, чий славетний ювілей ми відмічали у цьому році, – Лесі Українки (Косач-Квітки Лариси Петрівни), була спрямована на процес виховання дітей, їхнє громадянське змушнення. Серед її творів

виокремлюються ті, що були призначені саме для дитячої аудиторії. Зацікавленість «дитячою» тематикою виникла ще у поета-початківця. Так, у Львові з 1890 року почав виходити дитячий журнал «Дзвінок». Саме з цим журналом активно співпрацювали Л. Глібов, М. Коцюбинський, І. Франко й тоді ще зовсім юна Леся Українка, розміщуючи на його сторінках «зразки передової демократичної дитячої літератури».

Також її твори разом із творами Ю. Федьковича, С. Ковалева та інших письменників друкувалися в дитячому журналі під назвою «Бібліотека для молодіжи» (пізніше – «Ілюстрована бібліотека для молодіжи, міщан і селян»), який виходив у Чернівцях. Варто підкреслити, що на Галичині, Буковині й Закарпатті сформувалася традиція укладання окремих збірок, призначених для дитячої аудиторії (як-то «Читанка для малих дітей» М. Шашкевича, «Книжиця читальна для початківців» О. Духновича, «Співаник для господарських діточок», «Проскурка. Подарунчик чемним руським діточкам» Ю. Федьковича). Леся Українка, як і більшість письменників інших регіонів України, включала твори для дітей в загальні збірки своїх праць, не виокремлюючи їх. Але це в ніякому разі не зменшує ролі й значення вкладу поетеси у простір української дитячої літератури.

У низці праць багатьох дослідників творчості Лесі Українки перш за все аналізується саме поезія для дітей, в основі якої широко використовується фольклор. Зокрема вони відмічають, що письменниця виявляла не аби який інтерес до давньої української міфології. Міфологічні образи, елементи, мотиви широко представлені у її «дитячих» творах [3, с. 36].

Леся Українка захоплювалася багатством словесного матеріалу й поетичною формою зимових обрядодійств, щедрівникові мотиви звучать в її віршах. Популярність іншого фольклорного жанру – веснянок – зумовила появу у неї специфічних веснянкових ліричних віршів і циклів («Веснянка»). Святкова обрядовість літнього циклу знайшла своє відображення в унікальній праці майстрині – «Купання на Волині» (1893). Між фольклором і літературою завжди існував тісний взаємозв'язок. Народна творчість надихала багатьох

письменників, література ж впливала на розвиток фольклору. Багато авторських пісень з часом ставали народними. Так, в українській народній пісенній поезії широко побутують твори Лесі Українки.

Доробок поетеси знайомив юних читачів із природою, допомагав зрозуміти роль мистецтва, пробуджував віру в свої сили, виховував почуття любові до всього прекрасного. Життерадісність, жадоба пізнання, благородство вчинків, здатність до смілої мрії – такі моральні принципи прагнула прищеплювати своїм малим читачам Леся Українка.

Чарівний поетичний світ Лесі Українки – це не тільки вірші та казки для малечі, а також уривки з поем, драматичних творів, доступні для сприймання дітьми молодшого та середнього шкільного віку. Серед творів, які написані спеціально для дітей і про дітей, дві прозові казки – «Лелія» і «Біда навчить», вірші «Вишеньки» і «Колискова», цикл «У дитячому крузі», спеціальний збірник «Дитячі ігри, пісні, казки...». Такі твори, як «На зеленому горбочку», «Літо красне минуло», «Мамо, іде вже зима», «Тішся, дитино, поки ще маленька», «Веснянка», «Дитячі ігри, пісні й казки», «Народні пісні до танцю», прозові казки «Метелик», «Лілея», «Біда навчить» пронизані гуманізмом і високою художньою досконалістю. Відомо, що ще у 19 років Леся Українка також написала серйозну педагогічну працю – підручник «Стародавня історія східних народів», де у викладі історичного матеріалу дотримувалась основних принципів дидактики.

У дитячих творах письменниця майстерна й оригінальна, як і в усій своїй творчості. «Використання народно-поетичних образів, розумне тлумачення філософських понять, педагогічний такт і основне – виховання любові і поваги до рідного народу і природи – ось найбільш цінне в творчості Лесі Українки для дітей», – вважають дослідники її спадщини [1]. Характерно, що в дитячих віршах поетеса розглядає природу як джерело пізнання, мислення. Так, у поезії «Мамо, іде вже зима...», спостерігаючи взимку за пташкою, дитина ставить матері низку запитань: *Мамо, чи кожна пташина в вирій на зиму літає?... Чом же вона не втіка? Нащо морозу чека?... Нащо ж співає? Чудна!..*

Літературознавці підкреслюють стислість, простоту змісту й форми, відсутність моралізаторства, застосування найпростіших засобів образності (в тому числі пестливих народних форм) у віршах поетеси, використання нею в межах однієї поезії двох віршованих розмірів, що дозволяє недосвідченим у сприйнятті читачам відчувати, коли говорить один персонаж, а коли – інший.

Працювала письменниця й у жанрі літературної казки. Зауважимо, що між фольклорною та літературною казкою існує суттєва відмінність. Остання має відбиток особистості її творця. У ній помітні стильові ознаки автора й типова для його доби проблематика. У своїх казках письменниця активно використовує часто вживаний у народних творах мотив зустрічей із різними істотами, діалогічну форму, через яку розкриваються особливості характеру. Розуміючи, що у вихованні підростаючого покоління вирішальне значення має дитяча література, Леся Українка активно працювала над її збагаченням і тому часто зверталася у своїй творчості саме до жанру казки («Біда навчить», «Казка про Оха-чудотвора» та ін.). Відгукуючись на пропозицію С. Русової написати казку на тему народних казок, поетеса з'ясовувала, для якого віку хоче вона видати казку: для більшого, то «Яйце-райце» годиться, а коли для меншого, – тоді підійшла б тема про «Дідову дочку і бабину дочку». Це свідчить про надзвичайно серйозне ставлення поетеси до написання дитячих творів (з урахуванням вікових особливостей дітей).

На відміну від інших публікацій, присвячених виокремленню та вивченню педагогічних ідей у художньому просторі різних письменників, у розвідках про Лесю Українку більш яскраво змальовано образ самої поетеси – співця мужності й боротьби, яка особистим прикладом виховувала кращі людські риси, була гідним зразком для наслідування, вчила уміти перемагати «журбу невсипущу», знаходити джерела «живущої й цілющої роси», які дадуть наснагу й нездоланність на життєвому шляху.

Таким чином, педагогічні погляди української поетеси можна сформулювати належним образом: широке використання народно-педагогічних джерел у написанні творів (зокрема, для дітей); життєрадісність, «жадоба»

пізнання, благородство вчинків як моральні принципи, які варто прищеплювати дітям; недопустимість моралізаторства у навчально-виховному процесі; важливість застосування найпростіших засобів образності.

Педагогічні погляди Лесі Українки стали значним внеском у становлення українського шкільництва, в теорію й практику навчання та виховання дітей і молоді, відіграли певну роль у розвитку світової педагогічної думки.

Список використаних джерел:

1. Березюк О. С. Педагогічні погляди Лесі Українки.
URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8248/97/>
2. Іванова І. Б., Похілько О. В. Проблеми дитячого читання та розвитку української дитячої літератури у вітчизняних наукових працях другої половини ХХ століття. *Наукові записки*. Випуск 178. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. С. 103–108.
3. Руснак І. Є. Український фольклор : навчальний посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 304 с.

Анастасія Никоненко,

студентка Сумського державного університету

ПАРАДИГМА «УЧАСНИЦТВА» В ПЕДАГОГІЦІ: ЗМІНА ПРИНЦИПІВ ТА ЦІННОСТЕЙ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Зміна способу життя, трансформації та виклики в сучасному світі вимагають відповідних змін цілей, засобів і способів сучасної освіти. У зв'язку з цим остаточно втратила свій функціонал «традиційна педагогіка» як така форма організації навчання, для якої характерна одностороння трансляція «готових» знань від педагога до учня, коли останній не розглядається як повноправний суб'єкт освітнього процесу, але як пасивний споживач інформації (Журавко, Левченко, 2020; Запорожцева, 2019; Скиба, 2019).

В центрі уваги сучасної освіти повинні бути не стільки навчальні предмети, скільки способи мислення і діяльності учнів: критичне мислення, рішення комплексних завдань, аналіз фактів і їх верифікація, лідерські якості,